

Идентификуван проблем бр. 1: Недостапност на е-услугите во руралните средини

ПРОБЛЕМ: Ограничен пристап на населението од руралните и маргинализирани средини до е-услуги. (МИОА во соработка со подрачни единици на останати институции).

Решение:

- Спроведување на кампања за промовирање на услугите кои граѓаните можат да ги искористат по електорнски пат, наместо на шалтер.
- Воспоставување на локална мрежа на мобилни посредници за промовирање и посредување во пристап до платформата.
- Дополнување на листата на услуги кои се обезбедуваат преку платформата за е-услуги со нови, како: Потврда дека инвестицијата е во согласност со стратегијата за ЛЕР; потврда за подмирен долг за вода, комуналии, имотен лист и слично.
- Издавање на електронски потпис за граѓани од рурални и маргинализирани средини бесплатно.
- Воспоставување на курикулум за едукација на граѓани за основни дигитални вештини со фокус на рурални и маргинализирани средини (основна компјутерска писменост- зоом, интернет итн.)

Гледано од аспект на земјоделците и руралното население кои што се земено како целна група за да се образложи проблемот, иако ваквите услуги нема да ги користат само земјоделците туку и воопшто локалното население, станува збор за евидентирани повеќе од 170.000 семејни земјоделски стопанства¹ кои што имаат повеќе пати во текот на годината потреба од услугите наведени погоре. Имено, најголемиот број на документи, односно услуги кои што се наведени погоре се бараат при аплицирање за субвенции, понатаму аплицирање за финансиска поддршка од Програмата за рурален развој каде што се овозможуваат инвестиции за модернизирање на земјоделските стопанства и за унапредување на руралниот развој, при што станува збор за искористување на средства

¹ Годишен извештај на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, <http://zpis.gov.mk/Upload/Documents/lzvestaj%20za%20zemjodelstvo%20i%20ruralen%20razvoj-2018.pdf>

во износ поголем од 200 милиони евра годишно². Исто така, ваквата документација е потребна и при аплицирањето за ИПАРД програмата што пак е многу важно, бидејќи директно влијае на процентот на искористеност на ИПАРД програмата. Во првата ИПАРД програма имавме искористено само 16%³ а дел од причините се должат и на обемната документација и шетањето од шалтер на шалтер што пак за земјоделците значи потрошено многу време, а и средства кои што и ги немаат многу на располагање.

Идентификуван проблем бр. 2 –Изостанување на вклученост на рурални и маргинализиран граѓани во процесите на планирање на локалните јавни услуги (осветлување, комунален отпад, инфраструктура, водоснабдување, итн.) особено на жените и младите– МЛС и ЗЕЛС.

Решенија:

1. Креирање на можност за давање на инпут од граѓани при креирање на локалните услуги и алоцирањето на средствата за нивно спроведување во локалните буџети, со фокус на граѓани од рурални и маргинализирани средини:

- Објавување на информации за локалната стратегија, буџетскиот циркулар, предлозите на индивидуалните буџетски корисници со фокус на плановите за обезбедување на јавни услуги на локално ниво и средствата планирани за истите, предлог буџетот на локалната самоуправа итн. на јазикот на сите заедници кои живеат на подрачјето на општината и разбирливи за сите на веб страните на локалните самоуправи.
- Воспоставување на механизми за вклучување на локално наследство во процесот: развивање на електронски систем на веб локациите на локалните самоуправи за прибирање на инпути од граѓани поврзани со локалните јавни услуги (промена на постојаните или пак воведување на нови) пред започнување на постапката за креирање на локалниот буџет, развивање и објавување на е-маил листа на ГО, бизнис и медиуми која понатаму ќе се користи за директно информирање за можноста за вклучување и давање сопствен инпут, активирање на месните заедници за организирање на најмалку една средба со граѓаните за обезбедување на

² Програма за директни плаќања 2020 година, http://www.ipardpa.gov.mk/Root/mak/default_mak.asp и

Програма за рурален развој 2020 година, http://www.ipardpa.gov.mk/Root/mak/default_mak.asp

³ Национална конвенција за ЕУ во РСМ – Поглавје 11, експертска анализа, <https://nkeu.mk/wp-content/uploads/2018/07/Ekspertska-analiza-RG1-Sesija-1.pdf>

инпут пред развивање на локалниот буџет и обезбедување на повратна информација за тоа како инпутот е преточен во практика.

- Воспоставување на механизам за информирање на граѓаните за како нивниот импут е преточен во буџетот и давање на можност за пријавување на недоследности во спроведување на донесените прокети.

Само 12 % од младите во општините учествувале на јавни седници на Советот на општината, а само 36% имаат познавање на алатките за вклучување во процесите на донесување на одлуки на локално ниво.⁴ Дополнително од 300 жени од руралните средини ниту една не била на средба или состанок на месна заедница ниту пак некогаш добиле покана за одржување на буџетски форум.⁵ Исто така од 400 граѓани од сите 8 плански региони дури 2/3 не знаат ниту пак имаат информација како да се вклучат во процесите на донесување на информации на локално ниво⁶.

ПРОБЛЕМ бр. 3 – Ниска свест, но и вклученост на руралното население во процесите на едукација и намалување на последиците од климатските промени (Министерство за животна средина и просторно планирање и Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство)

Причини:

- Недоволно информации достапни во руралните средини;
- Немање на доволно развиена свест за последиците од климатските промени;
- Сеуште глобален пристап кон темата;
- Немање на едукација на руралното население за препознавање на последиците од климатските промени, но и за придонесување кон предизвикувањето на истите
- Невклученост на граѓаните во процесите на донесување на одлуки поврзани со акциите за клима итн.

⁴ Младинска вклученост во процесот на донесување на одлуки на локално ниво, Рурална Коалиција, <https://rural.mk/wp-content/uploads/2020/09/MOF-Final-1.pdf>

⁵ Извештај за реалната состојба со родовата еднаквост во руралните средини во Североисточниот и Полошкиот плански регион; Рурална Коалиција, <https://rural.mk/wp-content/uploads/2020/02/Izvestaj-RK-finalno.pdf>

⁶ Анализа на постоечки практики и механизми за консултирање на граѓаните во процесите на донесување на одлуки на локално ниво, Фондација за развој на локалната заедница, <https://frlz.org.mk/wp-content/uploads/2017/04/analiza.pdf>

Ефекти:

- Намалено локално производство на храна и економски приходи;
- Загаден воздух и загрозено здравје на населението;
- И понатаму придонес кон негативните ефекти од климатските промени;
- Делување сеуште на традиционален начин и непрактикување на донесените законски мерки и норми итн.

Решение:

- Спроведување на кампања за подигнување на јавната свест за последиците од климатските промени и активностите кои што ги превземаат институциите во насока на справување со климатските промени;
- Реално спроведување на Добрата земјоделска пракса на терен од страна на земјоделските производители која што е првиот чекор кон заштита на животната средина и намалување на ефектите и влијанието од климатските промени;
- Воспоставување на центар за иновации и трансфер на технологии кој би развивал и промовирал нови, но и адаптирал постоечки климатски прифатливи технологии;
- Запознавање на локалното население со националните акциски планови за клима и воспоставување на систем за редовно информирање на локалното население
- Акредитација на агро-еколошките мерки во рамки на ИПАРД програмата;
- Воспоставување на курикулум за едукација на локалното население, особено земјоделските производители за климатските промени и како да се придонесе кон нивно ублажување;
- Вклучување на општините во процесот на информирање за климатските промени преку воспоставување на меѓу-општински портал за комуникација за климатски промени со назначување на локални координатори од општините за климатски промени;
- Воспоставување на реални индикатори за зголемување на информираноста на локалното/рурално население и нивно следење, а во рамките на Комуникациската

стратегија за климатски промени на МЖСПП и изготвување на нов Акцискиот план за комуникација⁷

Земјоделците управуваат со 50% од земјиштето во РС Македонија, користат 60 до 80% од слатката вода во државата, во нивните штали, кокошарници, трла или современо кажано фарми живеат огромен број на животни, користат илјадници тони на силни и помалку силни токсични материи во вид на пестициди, ѓубре, и останати агро-хемикалии.⁸ Згора на се, според истражувањата за структура на земјоделските стопанства, спроведени од Заводот за статистика во 2016 година, во **индивидуалниот сектор** се ангажирани само **5,2%** на луѓе со било какво образование во земјоделството, а бројот на ангажирани високостручни кадри од областа на земјоделството е само **0,8%**. Деловните субјекти ангажираат само 270 високостручни кадри од областа на земјоделството. Земјоделството е еден од најзначајните сектори по однос на климатските промени. Пред се, поради негативното влијание на варијабилната клима врз земјоделското производство кое во најголемиот дел се одвива надвор, на отворено и во целост е изложено на сите ефекти кои произлегуваат од глобалното затоплување. Покрај тоа, земјоделскиот сектор е значаен причинител на климатските промени преку емисија на стакленички гасови. Впрочем земјоделството е најголем извор на метан, кој има 25 пати поголем потенцијал за загревање на планетата од јаглеродниот диоксид и диазот моноксидот чија моќ на загревање на планетата е дури 298 пати посилен од јаглеродниот диоксид.⁹

Што се однесува пак до инфомираноста на граѓаните, од 473 испитаници од 48 општини во РСМ во истражување спроведено од страна на МЖСПП најзастапен е ставот дека справувањето со климатските промени не е должност на поединецот туку на Владата, индустријата и компаниите и дека граѓаните не знаат, а и немаат доволно информации како може да помогнат во справувањето со климатските промени.¹⁰

⁷ Претходниот акциски план за комуникација е за период 2017-2020 година, <http://unfccc.org.mk/content/Documents/SBUR/8%20%D0%92%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D0%91%D0%A3%D0%A0%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%2022.pdf>

⁸ Чукалев, О.; Климатските промени во земјоделскиот сектор, <https://klimatskipromeni.mk/article/443#/index/main>

⁹ Трет Национален План за климатски промени, Министерство за животна средина и просторно планирање, <https://klimatskipromeni.mk/data/rest/file/download/679b931ee34438e4a7542e45299a0c86ef3cc54d8e008da26189b5adccdbfdb.pdf>

¹⁰ Извештај за напредок на комуникациска стратегија и акциски план за климатски промени; <http://unfccc.org.mk/content/Documents/SBUR/8%20%D0%92%D1%82%D0%BE%D1%80%20%D0%91%D0%A3%D0%A0%20%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%2022.pdf>